

ΚΙΝΗΤΡΑ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

MOTIVATION AND CHOICE OF A SECOND FOREIGN LANGUAGE IN PRIMARY EDUCATION

Σουλτάνα Παπαδάκη
Γαλλική Φιλολόγος-Διδάκτορας
Παιδαγωγικό Τμήμα
Προσχολικής Εκπαίδευσης
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
tania_papa@yahoo.co.uk

Μαρία Παπαδοπούλου
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής
και Εκπαίδευσης,
ΑΠΘ
mpapadopoulou@nured.auth.gr

Περίληψη

Στο άρθρο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας σε σχολεία τριών περιοχών της Ελλάδας (Κιλκίς, Άρτα και Β' Αθήνας), με στόχο τη μελέτη των κινήτρων των μαθητών και μαθητριών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς την επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας, με βάση τη θεωρία του «L2 Motivational Self System» (L2MSS) (Dörnyei, 2005, 2009) (προτεινόμενη απόδοση στην ελληνική γλώσσα: «Ο Εαυτός ως σύστημα «κίνητροποίησης» στην ξένη γλώσσα»), η οποία αποτελεί μία ολοκληρωμένη σύνθεση προηγούμενων θεωριών, σχετικά με τα κίνητρα στην εκμάθηση ξένων γλωσσών. Συγκεκριμένα, αναλύονται και κατηγοριοποιούνται τα κίνητρα που ωθούν τους μαθητές/τριες των εν λόγω περιοχών να επιλέξουν να μάθουν στο πλαίσιο του ελληνικού δημόσιου σχολείου τη γαλλική ή τη γερμανική γλώσσα, ως δεύτερη ξένη γλώσσα επιλογής. Ειδικότερα, γίνεται προσπάθεια καταγραφής του είδους του κινήτρου («ιδανικός εαυτός»/«υποχρεωτικός εαυτός») που αναπτύσσουν οι εν λόγω μαθητές/τριες ανά περιοχή διαμονής, με απώτερο στόχο τη μελέτη των αιτιών της πολύ μεγάλης διαφοροποίησης που καταγράφεται ως προς την επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας ανάμεσα σε περιοχές της βόρειας και νότιας Ελλάδας.

Λέξεις κλειδιά

Κίνητρα, ξένη γλώσσα, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, θεωρία «Εαυτού».

Abstract

The article presents the results of a survey in schools of three regions of Greece (Kilkis, Arta and Athens). The main objective was to study the pupils' motivation (in primary education) in choosing the second foreign language (the choice between learning French or German). Based

on the theory of the “L2 Motivational Self System” (L2MSS) (Dörnyei, 2005, 2009), an integrated synthesis of past theories on the motivation to learn foreign languages, the motivations that drive the pupils to choose to study French or German as a second foreign language within the Greek public school were analyzed and categorized. In particular, the article discusses the kind of motivation (‘ideal L2 self’ / ‘Ought-to L2 self’) of pupils, according to the place of residence, aiming at explaining the high differentiation recorded in the choice of the second foreign language between regions of northern and southern Greece.

Key words

Motivation, second foreign language, primary education, «L2 Motivational Self System».

0. Εισαγωγή

Η έρευνα για τα κίνητρα στην εκμάθηση των ξένων γλωσσών ξεκίνησε στα μέσα του 20^{ου} αιώνα στον Καναδά από τους Gardner και Lambert (Gardner 1985, Gardner & Lambert, 1959), οι οποίοι στο πλαίσιο ενός δίγλωσσου περιβάλλοντος μελέτησαν τα κίνητρα των εκπαιδευομένων σε σχέση με τη δεύτερη γλώσσα. Από τότε μέχρι σήμερα, ένας πολύ μεγάλος αριθμός ερευνών έχει πραγματοποιηθεί σε σχέση με τα κίνητρα στη μάθηση των ξένων γλωσσών, με αποτέλεσμα να θεωρείται ένας από τους πλέον μελετημένους επιστημονικούς τομείς (Dörnyei, 1994). Το εύρος αυτών των πολυάριθμων μελετών, σε διάφορα πλαίσια και με την εφαρμογή πληθώρας διαφορετικών προσεγγίσεων, οφείλεται στην προσπάθεια να γίνει κατανοητή η πολύπλευρη φύση των κινήτρων (Clément, Crookes & Schmidt, 1991, Dörnyei & Noels, 1994, Dörnyei, 1994, Dörnyei & Otto, 1998, Gardner, 1985, Schmidt, Boraie & Kassabgy, 1996, Schumann, 1998, Tremblay & Gardner, 1995, Williams & Burden, 1997). Πολλές από αυτές τις μελέτες κατέληξαν ότι οι παράγοντες που υπεισέρχονται στην «κινήτροποίηση» των μαθητών/τριών για την εκμάθηση της ξένης γλώσσας είναι σε γενικές γραμμές ίδιοι ή παρόμοιοι, στη μεγάλη πλειοψηφία τους, γεγονός που πιστοποιεί την ύπαρξη ορισμένων ευρέων και γενικευμένων διαστάσεων στην εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας (συναισθηματική, λειτουργική, μακροκοινωνική διάσταση, η αυτοαντίληψη του ατόμου, οι στόχοι του, το εκπαιδευτικό, οικογενειακό, φιλικό περιβάλλον) (Dörnyei, 1998).

Από την ανασκόπηση όμως, τόσο της διεθνούς, όσο και της ελληνικής βιβλιογραφίας, διαπιστώθηκε ότι μέσα στον μεγάλο όγκο ερευνών πάνω στα κίνητρα για την εκμάθηση των ξένων γλωσσών, υπολείπονται οι έρευνες που έχουν ως στόχο τη μελέτη των κινήτρων ως προς την επιλογή της ξένης γλώσσας που καλείται κάποιος/α να κάνει, και αυτό διότι η μεγάλη πλειοψηφία αυτών των ερευνών έχουν ως αντικείμενο μελέτης την αγγλική γλώσσα (Clément & Kruidenier, 1983, Dörnyei & Clément,

2001, Laine, 1995). Δεύτερη, λοιπόν, διαπίστωση ήταν η έλλειψη ερευνών σε σχέση με άλλες ξένες γλώσσες πέραν της αγγλικής. Δεδομένου ότι, διεθνώς, στη μεγάλη πλειοψηφία, η πρώτη ξένη γλώσσα (1^η ξένη γλώσσα) που μαθαίνει κάποιος/α είναι η αγγλική (Ανδρουλάκης, 2008), οι υπόλοιπες γλώσσες καλούνται, κατά επέκταση, δεύτερες ξένες γλώσσες (2^η ξένη γλώσσα). Επιπλέον, μία τρίτη διαπίστωση ήταν η έλλειψη συγκριτικών μελετών ως προς τα κίνητρα μαθητών/τριών για την εκμάθηση της δεύτερης ξένης γλώσσας μέσα στο ίδιο εθνογλωσσικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο (Clément & Kruidenier, 1983).

Θέμα της παρούσας έρευνας ήταν τα κίνητρα των μαθητών/τριών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς την επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας με πεδίο εφαρμογής, τις επιλογές των παιδιών σε δύο νομούς της Ελλάδας που παρουσιάζουν αντίστροφη τάση. Συγκεκριμένα, εξετάστηκαν τα κίνητρα ως προς την επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας των μαθητών/τριών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης των νομών Κιλκίς και Άρτας. Οι νομοί του Κιλκίς και της Άρτας επιλέχθηκαν ως δύο χαρακτηριστικές περιπτώσεις μεγάλης διαφοροποίησης στην επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας, με παρόμοια όμως δημογραφικά χαρακτηριστικά (πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, ημιαστικά περιβάλλοντα κ.ά.). Για την εξαγωγή επαρκών και ασφαλών συμπερασμάτων κρίθηκε απαραίτητο η έρευνα να επεκταθεί και στον νομό Αττικής (Β' Αθήνας), μία μεγάλη κεντρική αστική περιοχή της πρωτεύουσας της Ελλάδας, η οποία χαρακτηρίζεται ως «χώρα μέσα στη χώρα» ("country within the country"), καθώς στην Αττική κατοικεί σχεδόν ο μισός πληθυσμός της χώρας. Η εν λόγω περιοχή αναφορικά με τη δεύτερη ξένη γλώσσα βρίσκεται σε δυναμική εξέλιξη-αλλαγή, δεδομένης της «παράδοσης» που είχε στην επιλογή της γαλλικής γλώσσας και της όλο και μεγαλύτερης αύξησης που καταγράφεται πλέον υπέρ της γερμανικής γλώσσας, αλλά, χωρίς να παρουσιάζει, ακόμη, σύμφωνα και με τα τελευταία στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από τη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Β' Αθήνας (σχολ. έτος 2015-2016) την τόσο μεγάλη διαφοροποίηση που παρατηρείται στις άλλες δύο υπό μελέτη περιοχές.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα και με τα επίσημα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από το Υπουργείο Παιδείας, τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) (βλ. **Πίνακα 1**), οι περιοχές της βόρειας Ελλάδας χαρακτηρίζονται από μία μονομέρεια στην επιλογή της γερμανικής γλώσσας ως δεύτερης ξένης γλώσσας, ενώ η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών/τριών της νότιας Ελλάδας επιλέγουν να διδαχθούν τη Γαλλική.

Πίνακας 1: Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση-Δημοτικά: Στοιχεία λήξης σχολικού έτους 2010-2011 (ΕΛΣΤΑΤ)

Περιφέρεια	Γλώσσα Επιλογής	
	Γαλλικά N/(%)	Γερμανικά N/(%)
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	2.851 / 30.7	6.568 / 69.7
Κεντρική Μακεδονία	13.564 / 37.3	22.753 / 62.7
Δυτική Μακεδονία	1.934 / 37.5	3.226 / 62.5
Θεσσαλία	6.200 / 50.1	6.171 / 49.9
Ήπειρος	2.289 / 43.8	2.934 / 56.2
Ιόνια Νησιά	1.839 / 49.2	1.902 / 50.8
Δυτική Ελλάδα	7.595 / 64.9	4.108 / 35.1
Στερεά Ελλάδα	4.559 / 53.8	3.914 / 46.2
Πελοπόννησος	5.411 / 57.2	4.049 / 42.8
Αττική	44.652 / 61.6	27.862 / 38.4
Βόρειο Αιγαίο	2.153 / 62.8	1.278 / 37.2
Νότιο Αιγαίο	3.630 / 58.7	2.554 / 41.3
Κρήτη	5.511 / 45.7	6.539 / 54.3

Ως στόχος της έρευνας, λοιπόν, τέθηκε η μελέτη των κινήτρων των μαθητών/τριών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που υπαγορεύουν την επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας, εξετάζοντας το είδος των κινήτρων που υπεισέρχονται και ορίζουν αυτήν την επιλογή ανά περιοχή (Κιλκίς, Άρτα, Β' Αθήνας).

1. Η θεωρία του «L2 Motivational Self System» του Dörnyei

Το «L2 Motivational Self System» (Dörnyei, 2005, 2009) αποτελεί μία ολοκληρωμένη σύνθεση προηγούμενων ερευνών σχετικά με τις κύριες διαστάσεις των κινήτρων στην εκμάθηση γλωσσών. Πρόκειται δηλαδή, για μια σημαντική ανασύνθεση παλιότερων θεωριών για τα κίνητρα, βασισμένη στην υιοθέτηση της έννοιας του Εαυτού,

μιας πολύ γνωστής έννοιας στον τομέα της Ψυχολογίας που υιοθετήθηκε από τον τομέα της εκμάθησης γλωσσών και πιο συγκεκριμένα των ξένων γλωσσών.

Πρόκειται για το αποτέλεσμα της πιο μακροχρόνιας έρευνας (πάνω από 12 χρόνια) στη μελέτη των κινήτρων στην εκμάθηση γλωσσών, την οποία διεξήγαγε ο Dörnyei στην Πολωνία με περισσότερους από δεκατρείς χιλιάδες (13.000) συμμετέχοντες/ουσες. Στόχος της έρευνας αυτής ήταν η διαχρονική παρατήρηση των μεταβολών των κινήτρων των μαθητών/τριών για την εκμάθηση κάποιων γλωσσών που προσφέρονταν σε επίπεδο σχολείου ως ξένες γλώσσες (αγγλικά, γερμανικά, γαλλικά, ιταλικά, ρωσικά).

Το L2MSS συνιστά λοιπόν, «ένα δυναμικό αμάλγαμα κινήτρων, γνώσης και συναισθημάτων» (Dörnyei et al. 2015, σ. 4) και επιδιώκει να αποτελέσει ένα μοντέλο για τα κίνητρα, το οποίο αναλύει ένα σύνολο εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων, όπως είναι ο Εαυτός, η αυτοεικόνα, η μαθησιακή εμπειρία, το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον κ.ά.. Τα κίνητρα, λοιπόν, στο πλαίσιο του L2MSS συνδέονται με την έννοια του Εαυτού, με την εικόνα δηλαδή που σχηματίζει ο/η μαθητής/τρια για τον μελλοντικό εαυτό του/της, ως γνώστη/τρια της ξένης γλώσσας. Πρόκειται δηλαδή για τις επιθυμητές μελλοντικές αυτοεικόνες που έχει ο καθένας/η καθεμία και αναλύεται το πώς αυτές λειτουργούν στο πλαίσιο της «κινήτροποίησης» του/της μαθητή/τριας.

Ο Dörnyei αξιοποίησε τις απόψεις του Higgins (1987, 1998), σύμφωνα με τις οποίες ένας ιδιαίτερα σημαντικός τύπος πιθανών Εαυτών, όσον αφορά την καθοδήγηση των ακαδημαϊκών επιτευγμάτων, είναι ο ιδανικός Εαυτός του/της μαθητή/τριας. Ο Εαυτός αυτός αφορά τις ιδιότητες που επιθυμεί κάποιος/α ιδανικά να κατέχει (προσωπικές ελπίδες, προσδοκίες ή επιθυμίες), ενώ ένας συμπληρωματικός οδηγός της ανθρώπινης συμπεριφοράς είναι ο υποχρεωτικός Εαυτός μας, ο οποίος αναφέρεται στην αναπαράσταση χαρακτηριστικών που κάποιο μέρος του κοινωνικού πλαισίου πιστεύει ότι θα έπρεπε να κατέχει κάποιο μέλος αυτού (δηλαδή υποχρεώσεις ή ηθικές ευθύνες). Έτσι, ο ιδανικός Εαυτός περιλαμβάνει το όραμα του ατόμου για τον ίδιο του τον εαυτό, ενώ ο υποχρεωτικός Εαυτός περιλαμβάνει το όραμα κάποιου άλλου για το άτομο. Οι Boyatzis και Akrivou (2006) τονίζουν τη δυσκολία σε σχέση με τη διάκριση μεταξύ του ιδανικού Εαυτού και του υποχρεωτικού Εαυτού στο επίπεδο της εσωτερίκευσης του υποχρεωτικού Εαυτού. Υποστηρίζουν ότι είναι πολύ δύσκολο να αξιολογηθεί εάν κάποια απόφαση που λαμβάνεται από το άτομο είναι προϊόν ελεύθερης σκέψης, αγνή προσωπική επιθυμία ή αποτέλεσμα πίεσης από τις διάφορες ομάδες αναφοράς στις οποίες ανήκει το εν λόγω άτομο, δεδομένης της προσπάθειάς του για συμμόρφωση στις κοινωνικές «προσταγές», και μας υπενθυμίζουν την περίπτωση της εσωτερίκευσης των εξωτερικών κινήτρων, όπως την περιέγραψαν στη θεωρία του αυτοπροσδιορισμού οι Deci και Ryan (1985). Πράγματι, οι ομαδικοί κανόνες, όπως υποδηλώνει το όνομά τους, επιβάλλουν μια κανονιστική λειτουργία για τα μέλη της ομάδας, και οι άνθρωποι ως κοινωνικά όντα προσπαθούν να τηρήσουν σε κάποιο βαθμό αυτούς τους κανόνες (Dörnyei, 2007).

Η γλωσσική εκμάθηση, λοιπόν, σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία, κατέχει έναν διπλό ρόλο, αυτόν του κινήτρου καθώς και του μέσου προσέγγισης της μελλοντικής αυτής αυτοεικόνας. Επίσης, στη συγκεκριμένη θεωρία, ως τρίτο συστατικό των κινήτρων για την εκμάθηση μίας δεύτερης ξένης γλώσσας συμπεριλαμβάνεται η τυχόν πρότερη εμπειρία εκμάθησης ξένων γλωσσών.

Πιο συγκεκριμένα, τα τρία (3) βασικά συστατικά του L2MSS είναι:

- 1) Ο *ιδανικός εαυτός* (*ideal L2 self*) στην ξένη γλώσσα. Το συγκεκριμένο συστατικό αναφέρεται στην επιθυμία του/της μαθητή/τριας να μπορέσει να κατακτήσει κάποια ξένη γλώσσα. Ο Dörnyei θεωρεί ότι, εάν το άτομο που θέλουμε να γίνουμε μιλάει μια ξένη γλώσσα, τότε υπάρχει ισχυρό κίνητρο για να μάθουμε αυτήν την ξένη γλώσσα, λόγω της επιθυμίας μας να μειωθεί η απόκλιση μεταξύ του πραγματικού και του ιδανικού εαυτού μας. Τα παραδοσιακά κίνητρα ενσωμάτωσης, καθώς και τα εσωτερικευμένα λειτουργικά κίνητρα, όπως κατηγοριοποιήθηκαν από προηγούμενες θεωρίες ανήκουν σε αυτή την κατηγορία (Dörnyei et al. 2015).
- 2) Ο *υποχρεωτικός εαυτός* (*ought-to L2 self*) στην ξένη γλώσσα. Αυτό το συστατικό του L2MSS αφορά τα χαρακτηριστικά που πιστεύει κάποιος/α ότι θα έπρεπε να διαθέτει για να ανταποκριθεί στις προσδοκίες τρίτων και να αποφύγει πιθανές αρνητικές συνέπειες στην επαγγελματική του, παραδείγματος χάρη, πορεία. Αυτή η διάσταση αντιστοιχεί στον Εαυτό του Higgins, και συνεπώς, περιλαμβάνει τους πιο εξωγενείς (δηλαδή λιγότερο εσωτερικευμένους) τύπους των λειτουργικών κινήτρων. Δεν πρόκειται δηλαδή για εγγενείς προσωπικές επιθυμίες αλλά για επιθυμίες του οικογενειακού ή κοινωνικού περίγυρου, οι οποίες ίσως ως ένα βαθμό, έχουν εσωτερικευθεί και λειτουργούν ως κίνητρα.
- 3) Η *εμπειρία εκμάθησης της ξένης γλώσσας*. Το συγκεκριμένο συστατικό αφορά τα λεγόμενα «εκτελεστικά» κίνητρα που σχετίζονται με το άμεσο μαθησιακό περιβάλλον. Από τη μία, λοιπόν αναφέρεται στην επιρροή που μπορεί να ασκεί ο/η εκπαιδευτικός, τα προγράμματα σπουδών, οι συμμαθητές/τριες και άλλοι παράγοντες στο επίπεδο της τάξης και του μαθήματος της ξένης γλώσσας, καθώς και σε τυχόν προηγούμενη εμπειρία εκμάθησης ξένης γλώσσας. Πόσο δηλαδή θετική ή αρνητική, ευχάριστη ή δυσάρεστη, ωφέλιμη ή ανεπαρκής, κρίθηκε από τον/τη μαθητή/τρια κάποια εμπειρία εκμάθησης ξένης γλώσσας που προηγήθηκε.

2. Μέθοδος

2.1. Συμμετέχοντες/ συμμετέχουσες

Η έρευνα διεξήχθη κατά το σχολικό έτος 2011-2012. Δείγμα της ήταν τριακόσιοι σαράντα πέντε (345) μαθητές/τριες της Ε' δημοτικού, δεκαπέντε (15) δημοτικών σχολείων των τριών περιοχών της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, το δείγμα αποτέλεσαν

ενενήντα εφτά (97) μαθητές/τριες, πέντε (5) δημοτικών σχολείων του Ν. Άρτας, εκατόν τριάντα πέντε μαθητές/τριες (135), έξι (6) δημοτικών σχολείων του Ν. Κιλκίς και εκατόν δεκατρείς (113) μαθητές/τριες, τεσσάρων (4) δημοτικών σχολείων του Ν. Αττικής.

Πίνακας 2: Κατανομή των μαθητών/τριών του δείγματος ανά νομό

Περιοχές	Αριθμός σχολείων	Αριθμός μαθητών/τριών	
		N	% (Επί του συνόλου του δείγματος)
Ν. Άρτας	5	97	28.12
Ν. Κιλκίς	6	135	39.13
Ν. Αττικής	4	113	32.7

Η έρευνα ήταν επιτόπια και τα σχολεία που συμμετείχαν ήταν προϊόν τυχαίας δειγματοληψίας, διότι οποιοδήποτε πολυθέσιο σχολείο¹ των εν λόγω περιοχών μπορούσε να αποτελέσει δείγμα της έρευνας. Μέριμνα μας, βέβαια, ήταν να διασφαλιστεί η συμμετοχή μαθητών/τριών τόσο από κεντρικά όσο και από πιο περιφερειακά σχολεία, ώστε να διασφαλιστεί ποικιλία του δείγματος και μεγαλύτερη αντιπροσώπευση των μαθητών/τριών. Κύριος, λοιπόν, σκοπός μας ήταν το δείγμα να είναι αντιπροσωπευτικό του συνόλου του πληθυσμού και να περιλαμβάνει όλα τα κοινωνικά στρώματα. Γι'αυτόν τον λόγο κρίθηκε απαραίτητη η συμμετοχή και μαθητών/τριών από αγροτικές και όχι μόνο από αστικές περιοχές των νομών Κιλκίς και Άρτας, ενώ, αναφορικά με τη Β' Αθήνας, έγινε επιλογή του δείγματος από τέσσερις (4) διαφορετικούς δήμους που υπάγονται στη συγκεκριμένη διεύθυνση εκπαίδευσης.

2.2. Εργαλείο συλλογής δεδομένων

Ως καταλληλότερο ερευνητικό εργαλείο στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας επιλέχθηκε και εφαρμόστηκε το ερωτηματολόγιο. Ύστερα από διεξοδική μελέτη των ερωτηματολογίων που, κατά καιρούς, έχουν χρησιμοποιηθεί για την έρευνα των κινήτρων, αποδεικνύεται ότι τα περισσότερα ερωτηματολόγια παρουσιάζουν πολύ μεγάλες ομοιότητες ως προς τις ερωτήσεις τους, ανεξάρτητα από το θεωρητικό υπόβαθρο από το οποίο προέκυψαν. Η μεγαλύτερη διαφορά εντοπίζεται στον τρόπο ερμηνείας της κάθε ερώτησης και στην αντιστοιχία της με το είδος κινήτρου, δεδομένου ότι τα κίνητρα είναι κοινωνικές κατασκευές (Norton, 2000) και δεν υπάρχει μία συμφωνία για το τί είδος είναι κάθε κίνητρο. Τα όρια μεταξύ ενδογενών και εξωγενών κινήτρων είναι δυσδιάκριτα και χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης, διότι είναι δύσκολο να

καταλήξουμε, εάν τα ενδογενή κίνητρα είναι πράγματι ενδογενή ή εάν πρόκειται για βαθιά εσωτερικευμένα εξωγενή κίνητρα, όπως υποστηρίζουν και οι Boyatzis και Akriou (2006), οι οποίοι τονίζουν τη δυσκολία σε σχέση με τη διάκριση μεταξύ του ιδανικού Εαυτού και του υποχρεωτικού Εαυτού στο επίπεδο της εσωτερίκευσης του υποχρεωτικού Εαυτού. Για παράδειγμα, η επιθυμία για ταξίδια από πολλούς ερευνητές ερμηνεύεται ως κίνητρο ενσωμάτωσης, ενώ από άλλους θεωρείται λειτουργικό κίνητρο ή η επιρροή της οικογένειας, με την έννοια της ενθάρρυνσης ή της πίεσης από τους γονείς, θα μπορούσε, για παράδειγμα, να εκληφθεί ως συστατικό του υποχρεωτικού εαυτού κ.ά.

Στην παρούσα έρευνα κρίθηκε απαραίτητο να μη χρησιμοποιηθεί αυτούσιο κάποιο από τα ήδη υπάρχοντα ερωτηματολόγια του L2MSS αλλά να κατασκευαστεί ένα καινούριο, το οποίο θα ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες συνθήκες της έρευνας. Τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν διεθνώς τόσο από τον Dörnyei όσο και από τους συνεργάτες του, παρά τις όποιες τροποποιήσεις παρουσιάζουν είναι αρκετά εκτενή και χρησιμοποιούν την εξάβαθμη κλίμακα Likert², περιλαμβάνοντας, στην προσπάθειά τους να εστιάσουν στον «μελλοντικό εαυτό», καταφατικές προτάσεις, όπως, επί παραδείγματι, «Μπορώ να φανταστώ τον εαυτό μου να ζει στο εξωτερικό και να έχει μια συζήτηση στα αγγλικά», «Μπορώ να φανταστώ τον εαυτό μου να σπουδάζει σε ένα πανεπιστήμιο στο οποίο όλα τα μαθήματα διδάσκονται στα αγγλικά» κλπ.. Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε είχε ως στόχο να διερευνήσει εάν τα κίνητρα των μαθητών/τριών εμπίπτουν στον «ιδανικό εαυτό» ή στον «υποχρεωτικό εαυτό» καθώς και να καλύψει και τα υπόλοιπα ερωτήματα που τέθηκαν στην έρευνα. Το περιεχόμενο των ερωτήσεων που αφορούν τη διερεύνηση των κινήτρων των μαθητών/τριών βασίστηκε στο περιεχόμενο των ερωτήσεων των ερωτηματολογίων του L2MSS, τα οποία έχουν χρησιμοποιηθεί διεθνώς και εκτενώς σε διάφορα πολιτισμικά και εκπαιδευτικά περιβάλλοντα με τη διαφορά όμως, ότι τα ερωτηματολόγια της εν λόγω έρευνας ήταν κλειστού τύπου, είτε δυαδικής μορφής (Ναι/Όχι), είτε πολλαπλών επιλογών. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου ενδείκνυνται σύμφωνα και με τον Javeau (1996): 1) για οικονομία χρόνου, 2) για να γίνονται οι ερωτήσεις εύκολα κατανοητές και ως εκ τούτου να απαντώνται πιο γρήγορα και πιο εύκολα και 3) για να χρησιμεύουν ως φίλτρα, ως μέσο δηλαδή κατηγοριοποίησης του δείγματος. Επιπλέον, τα ερωτηματολόγια κλειστού τύπου ενδείκνυνται για «στατιστική επεξεργασία», για μετατροπή δηλαδή των πληροφοριών που συλλέχθηκαν σε δεδομένα, ώστε οι πληροφορίες αυτές να είναι πλέον «τακτοποιημένες» με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι ανακλήσιμες, περιγράψιμες και ερμηνεύσιμες στο σύνολο τους (Τσοπάνογλου, 2000).

Το ερωτηματολόγιο για τους/τις μαθητές/τριες του δημοτικού περιλάμβανε δεκατρία (13) στοιχεία-ερωτήσεις (ερωτήσεις δημογραφικού χαρακτήρα που αφορούσαν παράγοντες όπως το φύλο, η ηλικία, η τάξη/ το σχολείο) και ερωτήσεις διερεύνησης κινήτρων και παραγόντων που εμπλέκονται στην επιλογή των μαθητών/τριών (ιδανικός εαυτός, υποχρεωτικός εαυτός, εκπαιδευτικό περιβάλλον).

Η διερεύνηση των κινήτρων των μαθητών/τριών έγινε με ερώτηση κλειστού τύπου, δώδεκα (12) επιλογών (βλ. Παράρτημα). Δινόταν στους μαθητές/τριες η δυνατότητα να επιλέξουν έως έξι (6) λόγους από τους προτεινόμενους, με σειρά προτεραιότητας από το 1 έως το 6. Στην ανάλυση των δεδομένων μεταχειριστήκαμε αυτή την ερώτηση και ως ποσοτική και ως ποιοτική μεταβλητή: Ως ποσοτική για να δούμε το πλήθος των μαθητών/τριών που επέλεξαν τον κάθε λόγο και ως ποιοτική, ώστε να καταλήξουμε ως προς τη φύση και το είδος των κινήτρων, σε μια προσπάθεια κατηγοριοποίησής τους, με βάση την κατηγοριοποίηση των κινήτρων που χρησιμοποιεί το L2MSS, δηλαδή, σύμφωνα με τα κίνητρα που ανήκουν στον «υποχρεωτικό εαυτό» και αυτά που ανήκουν στον «ιδανικό εαυτό». Στην πρώτη κατηγορία εμπίπτουν τα χαρακτηριστικά που πιστεύει κάποιος/α ότι θα έπρεπε να διαθέτει για να ανταποκριθεί στις προσδοκίες τρίτων και να αποφύγει πιθανές αρνητικές συνέπειες στη σχολική, ακαδημαϊκή ή επαγγελματική, παραδείγματος χάρη, πορεία του. Αυτή η διάσταση αντιστοιχεί, όπως έχει, ήδη, υπογραμμιστεί στον «Εαυτό» του Higgins (1987, 1998), και συνεπώς περιλαμβάνει τους πιο εξωγενείς (δηλαδή λιγότερο εσωτερικευμένους) τύπους των λειτουργικών κινήτρων. Δεν πρόκειται δηλαδή για εγγενείς προσωπικές επιθυμίες αλλά για επιθυμίες του οικογενειακού ή κοινωνικού περιγύρου, οι οποίες, ίσως, ως ένα βαθμό έχουν εσωτερικευθεί και λειτουργούν ως κίνητρα. Διερευνήθηκε λοιπόν εάν τα κίνητρα των μαθητών/τριών συνδέονται με τη χρήση των συγκεκριμένων γλωσσών σε ευρύ φάσμα κρατών, την πιθανή μελλοντική επιλογή χώρας σπουδών, την οποία προσδοκία για μελλοντική επαγγελματική αποκατάσταση, την επιρροή που ασκούν οι προτιμήσεις των φίλων τους, την επιρροή που ασκούν οι επιλογές γλωσσομάθειας των γονιών τους, την πεποίθηση ότι οι συγκεκριμένες γλώσσες (γαλλικά, γερμανικά) έχουν κοινά στοιχεία με ξένες γλώσσες που ήδη γνωρίζουν καθώς και με την ύπαρξη συγγενών στις χώρες, όπου ομιλούνται οι εν λόγω γλώσσες. Στη δεύτερη κατηγορία, αυτή του «ιδανικού Εαυτού», εμπίπτουν τα παραδοσιακά κίνητρα ενσωμάτωσης, καθώς και τα εσωτερικευμένα λειτουργικά κίνητρα, τα οποία αναφέρονται στην αγνή προσωπική επιθυμία για την εκμάθηση μιας γλώσσας. Διερευνήθηκε λοιπόν εάν τα κίνητρα των μαθητών/τριών σχετίζονται με την επιθυμία να επισκεφτούν τη χώρα ή τις χώρες όπου ομιλούνται οι εν λόγω γλώσσες, με τα τραγούδια και τις ταινίες στις εν λόγω γλώσσες, με την ακουστική αντίληψη της γλώσσας ή εάν απλά τους αρέσει η γλώσσα που επέλεξαν περισσότερο από την άλλη γλώσσα επιλογής.

3. Αποτελέσματα της έρευνας

Τα ερωτηματολόγια κωδικοποιήθηκαν, εισήχθησαν και αναλύθηκαν μέσω του SPSS, με σκοπό να διερευνηθούν, όπως έχει ήδη τονιστεί, τα είδη των κινήτρων που υπαγορεύουν την επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας και οι διάφοροι παράγοντες που εμπλέκονται στην εν λόγω επιλογή. Για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων

που συγκεντρώθηκαν χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα στατιστικής επεξεργασίας SPSS (Statistical Package for Social Sciences), έκδοση 20.

Οι αναλύσεις μας στηρίχθηκαν στα ποσοστά κατανομής των απαντήσεων των μαθητών/τριών. Συγκεκριμένα για τις συγκρίσεις των ποσοστών εφαρμόστηκε η μη παραμετρική στατιστική ανάλυση χ^2 , με επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$, δεδομένου ότι προκειμένου να έχουμε στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα, η πιθανότητα σφάλματος θα πρέπει να είναι το πολύ 0,05 (5%) (Ρούσος & Τσαούσης, 2011).

Στον **Πίνακα 3** παρουσιάζονται οι λόγοι στους οποίους οι μαθητές/ριες της Ε' δημοτικού του δείγματος μας αποδίδουν την επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας. Στους μαθητές και στις μαθήτριες δινόταν η δυνατότητα της επιλογής ενός ή περισσότερων λόγων. Όπως φαίνεται λοιπόν στον **Πίνακα 3** ο πιο δημοφιλής λόγος για την επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας για τους/τις μαθητές/ριες του δημοτικού είναι η **επιθυμία για επίσκεψη στην χώρα ή στις χώρες, όπου η γλώσσα αυτή ομιλείται** (το 68,3% του συνόλου των μαθητών/ριών). Στην επιλογή του λόγου αυτού δε διαφοροποιήθηκαν στατιστικώς σημαντικά ($\alpha=0,05$) οι μαθητές/ριες που επέλεξαν τη γαλλική ή τη γερμανική γλώσσα. Ο επόμενος λόγος που επιλέχθηκε με αυξημένη προτίμηση (57%) είναι **οι προσδοκίες σε σχέση με τις σπουδές («θα σε βοηθήσει να σπουδάσεις»)**, όπου και εδώ δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των μαθητών/ριών που επέλεξαν να διδαχθούν τα γαλλικά ή τα γερμανικά. Ο επόμενος λόγος σε σειρά ποσοστού προτίμησης, είναι το ότι **είναι μια γλώσσα που τους αρέσει να την ακούν** (54,7%). Εδώ, υπήρξε μια στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στους μαθητές/τριες που επέλεξαν τη γερμανική ή τη γαλλική γλώσσας, με τους/τις μαθητές/τριες που επέλεξαν τη γαλλική γλώσσα να δηλώνουν τον λόγο αυτό σε υψηλότερο ποσοστό προτίμησης (61,9%), σε σύγκριση με τους/τις μαθητές/τριες που επέλεξαν τη γερμανική (46,6%) ($\chi^2 = 8,05$ $df=1$ $p<0,005$). Ο επόμενος λόγος σε ποσοστό επιλογής (53,8%) είναι η **προτίμηση της συγκεκριμένης γλώσσας σε σύγκριση με την άλλη διαθέσιμη γλώσσα που είχαν να επιλέξουν**, και ακολουθεί ως επόμενη επιλογή η πεποίθηση των μαθητών/ριών ότι η συγκεκριμένη γλώσσα επιλογής τους **θα τους βοηθήσει να βρουν δουλειά** (50,3%). Εδώ παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους/ις μαθητές/ριες που επέλεξαν τα γαλλικά ή τα γερμανικά. Συγκεκριμένα, οι μαθητές/ριες που επέλεξαν τη γερμανική γλώσσα δήλωσαν σε μεγαλύτερο ποσοστό τον συγκεκριμένο λόγο (59,5%) σε σύγκριση με τους/τις μαθητές/ριες που επέλεξαν τη γαλλική (42%) ($\chi^2 = 10,53$ $df=1$ $p=0,001$).

Οι λόγοι που ακολουθούν, με φθίνουσα σειρά προτίμησης, είναι το ότι **ομιλείται σε πολλές χώρες** (43,9%), το ότι είναι **μια γλώσσα που γνωρίζει κάποιος από τους γονείς τους** (36,9%), το ότι **μοιάζει με μια ξένη γλώσσα που ήδη γνωρίζουν** (34,3%), το ότι **την προτιμούν οι περισσότεροι/ες φίλοι/ες τους** (25%), το ότι **τους/τις αρέσουν τραγούδια και ταινίες σε αυτή τη γλώσσα**, καθώς και το ότι **τη μαθαίνουν ήδη σε φροντιστήριο ξένων γλωσσών** (22,1% ίδια ποσοστά και για τους δύο αυτούς

λόγους) και ακολουθεί, ως τελευταίος λόγος, με τα μικρότερα ποσοστά επιλογής (19,8%) το **ότι έχουν συγγενείς στη χώρα /στις χώρες όπου ομιλείται η συγκεκριμένη γλώσσα**. Στην επιλογή του λόγου αυτού παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά, καθώς ο λόγος αυτός επιλέχθηκε με συντριπτική πλειοψηφία από τους/τις μαθητές/ριες που επέλεξαν τα γερμανικά (32,5%) σε σύγκριση με τους/τις μαθητές/ριες που επέλεξαν τα γαλλικά (8,3%) ($\chi^2 = 31,74$ $df=1$ $p=0,005$).

Στη συνέχεια, στην προσπάθεια να εξεταστεί η όποια επιρροή ασκείται από τον τόπο διαμονής στις επιλογές των μαθητών/τριών, πραγματοποιήθηκε έλεγχος χ^2 για να συγκριθούν οι προτιμήσεις των μαθητών/τριών του δημοτικού για τους λόγους που επέλεξαν τη δεύτερη ξένη γλώσσα (γαλλικά – γερμανικά) και ανά περιοχή (Άρτα – Κιλκίς – Β' Αθηνών). Ο έλεγχος χ^2 πραγματοποιήθηκε ξεχωριστά για κάθε λόγο επιλογής.

Οι λόγοι στους οποίους παρατηρήθηκαν διαφορές ανά περιοχή είναι: η **επιθυμία για επίσκεψη στην χώρα ή στις χώρες, όπου η γλώσσα αυτή ομιλείται**, ένας λόγος που, όπως είδαμε, δηλώθηκε υψηλότερα στην προτίμηση όλων των μαθητών/τριών, αλλά ειδικά για την περιοχή της Άρτας επιλέχθηκε από την πλειοψηφία των μαθητών/τριών που επέλεξαν τα γαλλικά (82,6%) έναντι των μαθητών/τριών που επέλεξαν τα γερμανικά (40,7%) ($\chi^2 = 16,47$ $df=1$ $p<0,001$). Η επόμενη διαφορά εντοπίστηκε στην επιλογή του λόγου **ότι θα τους βοηθήσει να βρουν δουλειά**, καθώς παρατηρήθηκαν διαφορές μόνο για την περιοχή του Κιλκίς, όπου αυτός ο λόγος προτιμήθηκε κυρίως από τους/τις μαθητές/τριες που επέλεξαν τα γερμανικά (67,4%), έναντι των μαθητών/τριών που επέλεξαν τα γαλλικά (32,6%) ($\chi^2 = 14,45$ $df=1$ $p<0,001$). Στο Κιλκίς, επίσης, οι μαθητές/τριες που επέλεξαν τα γερμανικά, δήλωσαν σε μεγαλύτερο ποσοστό (43,5%) έναντι αυτών που επέλεξαν τα γαλλικά (20,9%), ως λόγο επιλογής το **ότι μοιάζει με μια ξένη γλώσσα που ήδη γνωρίζουν** (στην Αγγλική) ($\chi^2 = 6,44$ $df=1$ $p=0,01$). Επιπλέον, το **ότι τους αρέσει να την ακούν** ως γλώσσα επιλέχθηκε ως λόγος από τους/τις μαθητές/τριες των γαλλικών (67,4%) στο Κιλκίς, έναντι των μαθητών/τριών της γερμανικής (43,5%) ($\chi^2 = 6,73$ $df=1$ $p<0,01$). Τέλος, τόσο για την Άρτα, όσο και για το Κιλκίς, διαφοροποιήθηκαν οι απαντήσεις μεταξύ μαθητών/τριών που επέλεξαν τα γαλλικά ή τα γερμανικά ως προς την επιλογή του λόγου **ότι έχουν συγγενείς στη χώρα /στις χώρες όπου ομιλείται η συγκεκριμένη γλώσσα**. Ειδικότερα, στην Άρτα το 33,3% των μαθητών/τριών από αυτούς που επέλεξαν να διδαχθούν τη γερμανική γλώσσα, τον δήλωσαν ως λόγο, έναντι του 7,2% που διδάχθηκαν τη γαλλική γλώσσα ($\chi^2 = 10,60$ $df=1$ $p<0,005$). Επίσης, και στο Κιλκίς, αυτός ο λόγος επιλέχθηκε κυρίως από τους/τις μαθητές/τριες με επιλογή τη γερμανική γλώσσα (40,2%) έναντι των μαθητών/τριών με επιλογή τη γαλλική γλώσσα (11,6%) ($\chi^2 = 11,18$ $df=1$ $p=0,001$).

Πίνακας 3: Κατανομή των μαθητών/ριών της Ε' δημοτικού ανά 2^η ξένη γλώσσα, ως προς την δήλωση των λόγων για τους οποίους έγινε η επιλογή 2^{ης} ξένης γλώσσας (με δυνατότητα επιλογής πολλαπλών λόγων)

ΛΟΓΟΙ	ΓΛΩΣΣΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ					
	ΓΑΛΛΙΚΑ		ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ		ΣΥΝΟΛΟ	
	N	% (Επί του συνόλου των μαθητών /τριών της γαλλικής)	N	% (Επί του συνόλου των μαθητών/τριών της γερμανικής)	N	% (Επί του συνόλου του δείγματος)
<i>Θέλεις να επισκεφθείς τη χώρα / τις χώρες όπου ομιλείται</i>	131	72.4	104	63.8	235	68.3
<i>Θα σε βοηθήσει να σπουδάσεις</i>	95	52.5	101	62	196	57
<i>Είναι μια γλώσσα που σου αρέσει να την ακούς*</i>	112	61.9	76	46.6	188	54.7
<i>Σου αρέσει περισσότερο από την άλλη γλώσσα που είχες να επιλέξεις</i>	101	55.8	84	51.5	185	53.8
<i>Θα σε βοηθήσει να βρεις δουλειά*</i>	76	42	97	59.5	173	50.3
<i>Ομιλείται σε πολλές χώρες</i>	74	40.9	77	47.2	151	43.9
<i>Είναι μια ξένη γλώσσα που γνωρίζει κάποιος από τους γονείς σου</i>	65	35.9	62	38	127	36.9
<i>Είναι μια ξένη γλώσσα που μοιάζει με την/τις ξένη/ξένες γλώσσες που ήδη γνωρίζεις</i>	55	30.4	63	38.7	118	34.3

<i>Την προτιμούν οι περισσότεροι φίλοι σου / φίλες σου</i>	39	21.5	47	28.8	86	25
<i>Σου αρέσουν τραγούδια και ταινίες σε αυτή τη γλώσσα</i>	41	22.7	35	21.5	76	22.1
<i>Την μαθαίνεις ήδη σε φροντιστήριο ξένων γλωσσών</i>	41	22.7	35	21.5	76	22.1
<i>Έχεις συγγενείς στη χώρα/ στις χώρες όπου ομιλείται*</i>	15	8.3	53	32.5	68	19.8

4. Συμπεράσματα της έρευνας

4.1. Είδη κινήτρων και επιλογή δεύτερης ξένης γλώσσας

Μελετώντας λοιπόν τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι Έλληνες/ίδες μαθητές/τριες που συμμετείχαν στην έρευνα δεν επιλέγουν μόνο βασιζόμενοι/ες σε κίνητρα που έχουν να κάνουν αμιγώς με τις προσωπικές τους επιθυμίες αλλά λαμβάνουν υπόψη τους στην επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας και τη χρησιμότητά της, όπως ο καθένας/καθεμία την κρίνει, δεδομένου ότι δεν καταγράφηκε καμία ιδιαίτερη υπεροχή των κινήτρων του ιδανικού εαυτού έναντι του υποχρεωτικού εαυτού. Παρουσιάζουν δηλαδή μια πολυδιάστατη «κίνητροποίηση», διότι καταγράφουν κίνητρα που σχετίζονται τόσο με τον «Ιδανικό Εαυτό» σύμφωνα με τον διαχωρισμό του Dörnyei (2005), όσο και χρηστικά κίνητρα, τα λεγόμενα κίνητρα του «Υποχρεωτικού Εαυτού».

Το εν λόγω συμπέρασμα έρχεται σε αντίθεση με συμπεράσματα άλλων ερευνών, βασισμένων στο L2MSS, τόσο στην Ουγγαρία (σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, φοιτητές και ενήλικες) (Kormos & Csizér, 2008, Csizér & Kormos, 2009), όσο και στην Ιαπωνία (Ryan, 2009) από τις οποίες επιβεβαιώθηκε η κεντρική επιρροή του «Ιδανικού Εαυτού», καθώς και ο αδύναμος ρόλος του «Υποχρεωτικού Εαυτού» στη διαμόρφωση της μαθησιακής συμπεριφοράς, ενώ συμφωνεί με τα αποτελέσματα της έρευνας των Matsukawa & Tachibana (1996) (για Ιάπωνες/ζες μαθητές/τριες, οι οποίοι/ες μάθαιναν την αγγλική γλώσσα) σύμφωνα με τα οποία οι εν λόγω μαθητές/τριες επηρεάζονται τόσο από τα κίνητρα του «ιδανικού εαυτού» όσο και από τα κίνητρα του «υποχρεωτικού εαυτού».

Αναφορικά βέβαια με το είδος των κινήτρων που αναπτύσσουν οι μαθητές/τριες ανά δεύτερη ξένη γλώσσα επιλογής, παρατηρείται ότι τα κίνητρα των μαθητών/τριών που επιλέγουν ως δεύτερη ξένη γλώσσα επιλογής τη γαλλική γλώσσα είναι πολύπλευρα. Όπως καταδείχθηκε, οι συγκεκριμένοι/ες μαθητές/τριες καθοδηγούνται, κυρίως, από τις προσωπικές τους επιθυμίες, καθώς και στην εν λόγω έρευνα, ομοίως με την έρευνα των Williams, Burden & Lanvers (2002), επιβεβαιώθηκε ότι οι μαθητές/τριες που επιλέγουν τη γαλλική γλώσσα χαρακτηρίζονται περισσότερο από κίνητρα που εμπίπτουν στην κατηγορία του «Ιδανικού Εαυτού», όπως επί παραδείγματι, η επιθυμία για ταξίδια στη χώρα ή στις χώρες όπου ομιλείται η εν λόγω γλώσσα, καθώς και η αγάπη για πολιτισμικά προϊόντα στη συγκεκριμένη γλώσσα (όπως τραγούδια και ταινίες). Παρόλα αυτά, ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό (52,5% των μαθητών/τριών που επέλεξαν να διδαχθούν τη γαλλική γλώσσα) δήλωσαν ότι έκαναν τη συγκεκριμένη επιλογή και με γνώμονα τις μελλοντικές σπουδές τους και τις όποιες κοινωνικές επιταγές για επαγγελματική αποκατάσταση κ.ά.

Σε αντίθεση με τα παραπάνω, οι μαθητές/τριες που επέλεξαν τη γερμανική γλώσσα καταγράφουν μία στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση υπέρ των κινήτρων του «Υποχρεωτικού Εαυτού», καθώς δήλωσαν ότι οδηγήθηκαν στην εν λόγω επιλογή, κυρίως, από χρηστικά κίνητρα, όπως η εύρεση εργασίας, οι σπουδές κ.ά.. Επίσης, για τους/τις εν λόγω μαθητές/τριες αποδεικνύεται ότι παίζει σημαντικό ρόλο, ως κίνητρο, η ύπαρξη συγγενών στη Γερμανία, ένα κίνητρο ετεροπροσδιοριζόμενο, «επιβαλλόμενο» από το οικογενειακό περιβάλλον. Ο συγκεκριμένος λόγος κρίθηκε ότι δεν εμπίπτει στην κατηγορία των κινήτρων του ιδανικού εαυτού, δεδομένου ότι σιδηπτοτε εμπεριέχει την έννοια της ανάγκης (όπως εν προκειμένω η ανάγκη των μαθητών/τριών να επικοινωνήσουν με τους όποιους συγγενείς τους) εκπίπτει από τα αμιγώς προσωπικά κίνητρα, από τις αγνές δικές τους προσωπικές επιθυμίες, καθώς εμπεριέχει την έννοια της χρηστικότητας.

4.2. Είδη κινήτρων και τόπος διαμονής (γεωγραφικό αποτύπωμα στην «κίνητροποίηση» των μαθητών/τριών)

Από τη συσχέτιση των κινήτρων των μαθητών/τριών με τον εκάστοτε τόπο διαμονής τους και τη δεύτερη ξένη γλώσσα επιλογής τους, συμπεραίνεται ότι στον ν. Κιλκίς καταγράφεται συντριπτικά μεγαλύτερη «κίνητροποίηση» των μαθητών/τριών υπέρ της γερμανικής γλώσσας, λόγω χρηστικών κινήτρων, κινήτρων που εμπίπτουν στον «Υποχρεωτικό Εαυτό», όπως, επί παραδείγματι, η πεποίθησή τους ότι η εν λόγω γλώσσα θα τους βοηθήσει στο μέλλον, τόσο στις σπουδές τους, όσο και στην επαγγελματική αποκατάστασή τους. Και στις άλλες δύο (2) υπό μελέτη περιοχές εμφανίζεται σχετικά αυξημένο το ποσοστό των μαθητών/τριών που επιλέγουν τη γερμανική γλώσσα με γνώμονα τις σπουδές και την εύρεση εργασίας, αλλά αυτό που διαφαίνεται από την στατιστική ανάλυση είναι ότι στην εν λόγω περιοχή, υπάρχει

διευρυμένη, πολύ περισσότερο από τις άλλες δύο περιοχές, η πεποίθηση ότι με την εκμάθηση της γερμανικής γλώσσας, διευκολύνονται οι όποιες μελλοντικές σπουδές των μαθητών/τριών και ότι τους εξασφαλίζεται η επαγγελματική αποκατάσταση. Επιπλέον, από τις αναλύσεις, διαφαίνεται ότι ένα σημαντικό κίνητρο για τους μαθητές/τριες τόσο στο Κιλκίς όσο και στην Άρτα για την επιλογή της Γερμανικής είναι ότι έχουν συγγενείς στη Γερμανία, με ποσοστό 40,2% για τον νομό Κιλκίς και στο 33,3% για τον νομό Άρτας.

Αντιθέτως, κίνητρα που σχετίζονται με τον «Ιδανικό Εαυτό», όπως η εκτίμηση και το ενδιαφέρον για τα διάφορα πολιτισμικά προϊόντα (π.χ. ταινίες, τραγούδια κτλ.), τα οποία παρουσιάζουν στατιστικά σημαντικό συσχετισμό με την επιλογή της γαλλικής γλώσσας, εμφανίζονται να επηρεάζουν την απόφαση για την επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας και στις τρεις (3) υπό μελέτη περιοχές. Ωστόσο, η στατιστική ανάλυση καταδεικνύει ότι κυρίως, το μικρό ποσοστό των μαθητών/τριών στον ν. Κιλκίς που επιλέγει την εκμάθηση της γαλλικής γλώσσας, επηρεάζεται από τέτοιου είδους κίνητρα ως προς την επιλογή της, καταδεικνύοντας ότι η συγκεκριμένη γλώσσα στην εν λόγω περιοχή είναι αμιγώς συνδυασμένη με αυτού του είδους τα κίνητρα.

Αναφορικά με τον ν. Άρτας, στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση καταγράφηκε υπέρ της γαλλικής γλώσσας λόγω κινήτρου αμιγώς προσωπικού ενδιαφέροντος, όπως είναι η επιθυμία για ταξίδια στη Γαλλία, ενώ σε σχέση με την περιοχή της Β' Αθήνας, τον πιο σημαντικό στατιστικά συσχετισμό από όλα τα κίνητρα που εξετάστηκαν φαίνεται να έχει η επιθυμία των μαθητών/τριών να βρίσκονται στο μάθημα της δεύτερης ξένης γλώσσας με τους/τις φίλους/ες τους. Δεν καταδεικνύεται δηλαδή κάποιος ιδιαίτερος συσχετισμός της «κίνητροποίησης» των εν λόγω μαθητών/τριών είτε με τη χρησιμότητα της όποιας γλώσσας, είτε με το πολιτισμικό εύρος της, αλλά αυτό που καταγράφεται είναι η επιλογή των μαθητών/τριών να είναι σύμφωνη με αυτήν του φιλικού τους περιβάλλοντος.

Παρόλο, λοιπόν που η Ελλάδα δε γειτονεύει με κάποια χώρα στην οποία να ομιλείται είτε η μία, είτε η άλλη υπό μελέτη γλώσσα, όπως επί παραδείγματι στις έρευνες των Dörnyei & Clément (2001) και Ανδρουλάκης (2008), από τις οποίες προέκυψε ότι γεωπολιτικοί παράγοντες υπεισέρχονται στην επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας ανά περιοχή, εν τούτοις, και στην περίπτωση της εν λόγω έρευνας, διαφαίνεται ότι, επί παραδείγματι, η ύπαρξη συγγενών στη Γερμανία, λόγω π.χ. του μεγάλου μεταναστευτικού ρεύματος κατοίκων του ν. Κιλκίς, κυρίως κατά τη δεκαετία του 1960 προς τις χώρες της βόρειας Ευρώπης και ιδιαίτερα προς τη Γερμανία (Κωφός, 2000) λειτουργεί ως ένα από τα πιο βασικά κίνητρα για τους/τις μαθητές/τριες της συγκεκριμένης αυτής περιοχής.

5. Συζήτηση / περιορισμοί

Συνοψίζοντας, ένας μεγάλος περιορισμός της εν λόγω έρευνας είναι η δυσκολία προσδιορισμού τόσο του κινήτρου όσο και η δυσκολία κατηγοριοποίησης του όποιου καταγεγραμμένου είδους κινήτρου, δεδομένων των δυσδιάκριτων ορίων ανάμεσα σε κίνητρα που εμπíπτουν στον ιδανικό ή στον υποχρεωτικό εαυτό (εάν πρόκειται δηλαδή για ενδογενή κίνητρα ή για εσωτερικευμένα εξωγενή κίνητρα (Boyatzi & Akrivou, 2006, Deci & Ryan, 1985)). Οι διαφορές που προέκυψαν στα συμπεράσματα της εν λόγω έρευνας με άλλες έρευνες, αλλά και γενικότερα τα διαφορετικά αποτελέσματα στα οποία καταλήγουν οι διάφορες θεωρίες και έρευνες, είναι πιθανό να οφείλονται στις ασάφειες σε σχέση με τον ορισμό των εσωτερικών/εξωτερικών κινήτρων, κινήτρων ενσωμάτωσης και λειτουργικότητας, ιδανικού και υποχρεωτικού εαυτού, δεδομένου ότι δεν υπάρχει μία συμφωνία για το τί είδος είναι κάθε κίνητρο. Επί παραδείγματι, «το ταξίδι στο εξωτερικό» ο Lukmani (1972) το συγκαταλέγει στον χρηστικό προσανατολισμό σε αντίθεση με τους Burstall, Jamieson, Cohen και Hargreaves (1974), οι οποίοι θεωρούν ότι ανήκει στον προσανατολισμό ενσωμάτωσης. Επιπλέον, μία ακόμη δυσκολία στη μελέτη των κινήτρων προκύπτει από τον δυναμικό τους χαρακτήρα. Τα κίνητρα χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερα ευμετάβλητα σε σύντομα χρονικά διαστήματα (Döngyi, 2003), με αποτέλεσμα να είναι ιδιαίτερα εμφανής η ελλειψη σταθερότητας των όποιων επιστημονικών συμπερασμάτων, ακόμη και στην περίπτωση που εξετάζονται τα κίνητρα βάσει κάποιου συγκεκριμένου σταθερού δείγματος, σε συγκεκριμένη εκπαιδευτική διαδικασία, σε συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο.

Παρόλα αυτά, η εν λόγω έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η «κίνητροποίηση» των μαθητών/τριών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι η πολυδιάστατη. Οι μαθητές/τριες εμφανίζονται παρακινημένοι τόσο από κίνητρα του «ιδανικού εαυτού» όσο και του «υποχρεωτικού εαυτού», γεγονός που μπορεί να συσχετιστεί με τη μεγάλη επιρροή που ασκούν οι γονείς στην απόφαση επιλογής της δεύτερης ξένης γλώσσας των παιδιών τους.

Επιπλέον, όπως προκύπτει, οι μαθητές/τριες με επιλογή τη γαλλική γλώσσα παρουσιάζουν, κατά κύριο λόγο, κίνητρα της κατηγορίας του «ιδανικού εαυτού», σε αντίθεση με τους μαθητές/τριες με επιλογή εκμάθησης τη γερμανική γλώσσα, οι οποίοι παρακινούνται, κυρίως, από κίνητρα της κατηγορίας του «υποχρεωτικού εαυτού».

Τέλος, από την έρευνα καταδεικνύεται ότι ο τόπος διαμονής ασκεί σημαντική επιρροή στην επιλογή της δεύτερης ξένης γλώσσας, λόγω, κυρίως, των ιδιαίτερων κοινωνικοπολιτικών και οικονομικών συνθηκών που αναπτύχθηκαν ανά περιοχή κατά το πρόσφατο παρελθόν.

Σημειώσεις

1. Λόγω του γεγονότος ότι η εκμάθηση της 2^{ης} ξένης γλώσσας περιοριζόταν στα πολυθέσια δημοτικά σχολεία σύμφωνα με τον Νόμο 1566/1985: Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 167, τ. Α', 30 Σεπτεμβρίου 1985, από το πεδίο της έρευνας μας εξαιρέθηκαν τα μονοθέσια, διθέσια και τριθέσια δημοτικά σχολεία.
- 2α. Διαφωνώ απόλυτα (Strongly disagree)
- 2β. Διαφωνώ (Disagree)
- 2γ. Μάλλον διαφωνώ (Slightly disagree)
- 2δ. Μάλλον συμφωνώ (Slightly agree)
- 2ε. Συμφωνώ (Agree)
- 2στ. Συμφωνώ απόλυτα (Strongly agree) (Taguchi et al. 2009)

Βιβλιογραφία

- Ανδρουλάκης, Γ. (2008) *Οι γλώσσες και το σχολείο: Στάσεις και κίνητρα των μαθητών σε δύο ελληνικές ζώνες, στο πλαίσιο μιας ευρωπαϊκής κοινωνιογλωσσικής έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Baker, C. (2001) *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism* (3rd ed.). Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Boytziz, R. E. & Akrivou, K. (2006) The ideal self as the driver of intentional change. *Journal of Management Development* 25(7), 624–42.
- Burstall, C., Jamieson, M., Cohen, S. & Hargreaves, M. (1974) *Primary French in the Balance*. Windsor: NFER.
- Clément, R., Dörnyei, Z. & Noels, K. (1994) Motivation, self-confidence and group cohesion in the foreign language classroom. *Language Learning*, 44, 417-448.
- Clément, R. & Kruidenier, B. (1983) Orientations on second language acquisition: The effects of ethnicity, milieu and their target language on their emergence. *Language Learning*, 33, 273-291.
- Crookes, G. & Schmidt, R. W. (1991) Motivation: Reopening the research agenda. *Language Learning*, 41, 469-512.
- Csizér, K. & Kormos, J. (2009) Learning experiences, selves and motivated learning behaviour: A comparative analysis of structural models for Hungarian secondary and university learners of English. In Z. Dörnyei, Z. & E. Ushioda, (Eds.), *Motivation, Language Identity and the L2 Self* (pp. 98-17). Bristol: Multilingual Matters.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1985) *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press.

- Dörnyei, Z. (1994) Motivation and motivating in the foreign language classroom. *Modern Language Journal*, 78, 273-284.
- Dörnyei, Z. (1998) Motivation in second and foreign language learning. *Language Teaching*, 31, 117-135.
- Dörnyei, Z. (2001) New themes and approaches in L2 motivation research. *Annual Review of Applied Linguistics*, 21, 43-59.
- Dörnyei, Z. (2003) *Attitudes, Motivation, and Motivations in Language Learning: Advances in Theory, Research, and Applications*. Oxford: Blackwell.
- Dörnyei, Z. (2005) *The psychology of the language learner: Individual differences in Second Language Acquisition*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Dörnyei, Z. (2007) *Research methods in applied linguistics: quantitative, qualitative, and mixed methodologies*. Oxford: Oxford University Press.
- Dörnyei, Z. (2009) The L2 Motivational Self System. In Z. Dörnyei & E. Ushioda, (Eds.), *Motivation, Language Identity and the L2 Self* (pp. 9-42). Bristol: Multilingual Matters.
- Dörnyei, Z. & Otto, I. (1998) Motivation in action: A process model of L2 motivation. *Working Papers in Applied Linguistics*, 4, 43-69.
- Dörnyei, Z. & Clément, R. (2001) Motivational characteristics of learning different target languages: Results of a nationwide survey. In Z. Dörnyei & R. Schmidt (Eds.), *Motivation and second language acquisition* (Technical Report, 23, pp. 399-432). Honolulu: University of Hawaii, Second Language Teaching and Curriculum Center.
- Dörnyei, Z. & Ushioda, E. (2011) *Teaching and researching motivation* (2nd ed.). Harlow: Longman.
- Dörnyei, Z., MacIntyre, P. D. & Henry, A. (2015) Introduction: Applying complex dynamic systems principles to empirical research on L2 motivation. In Z. Dörnyei, P. D. MacIntyre & A. Henry (Eds.), *Motivational dynamics in language learning* (pp. 1-7). Bristol: Multilingual Matters.
- Gardner, R. C. & Lambert, W. E. (1959) Motivational variables in second language acquisition. *Canadian Journal of Psychology*, 13, 266-272.
- Gardner, R. C. (1985) *Social psychology and second language learning: The roles of attitudes and motivation*. London: Edward Arnold.
- Heckhausen, H. (1991) *Motivation and action*. New York, NY, US: Springer – Verlag Publishing.
- Higgins, E.T. (1987) Self-discrepancy: A theory relating self and affect. *Psychological Review* 94, 319-340.
- Higgins, E.T. (1998) Promotion and prevention: Regulatory focus as a motivational principle. *Advances in Experimental Social Psychology* 30, 1-46.

- Javeau, C. (1996) *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. Το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή* (μτφ.: Κ. Τζαννόνε-Τζωρτζή Μτφρ.). Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Κοιλιάρη, Α. (2005) *Πολυγλωσσία και γλωσσική εκπαίδευση. Μία κοινωνιογλωσσολογική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Κωσταρίδου-Ευκλείδη, Α. (1999) *Ψυχολογία Κινήτρων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κωφός, Ε. (2000) *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους. Σύγχρονος Ελληνισμός από το 1941 έως το τέλος του αιώνα*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Keller, J.M. (1983) *Motivational design of instruction*. In C.M. Reigeluth (Ed.), *Instructional design theories and models* (pp. 383-433). New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kormos, J. & Csizér, K. (2008) *Age-related differences in the motivation of learning EFL*. *Language Learning* 58(2), 327-355.
- Laine, E. J. (1995) *Learning second national languages: A research report*. Frankfurt, Germany: Peter Lang.
- Lukmani, Y.M. (1972) *Motivation to learn and language proficiency*. *Language Learning* 22, 261-73.
- Matsukawa, R. & Tachibana, Y. (1996) *Junior high school students' motivation towards English learning: A cross-national comparison between Japan and China*. *ARELE: Annual Review of English Language Education in Japan* 7, 49-58.
- Norton, B. (2000) *Identity and Language Learning: Gender, Ethnicity and Educational Change*. Harlow: Longman.
- Oxford, R. & Shearin, J. (1994) *Language learning motivation: Expanding the theoretical Framework*. *Modern Language Journal* 78, 12-28.
- Ρούσσο, Π. & Τσαούσης, Γ. (2011) *Στατιστική στις επιστήμες της συμπεριφοράς με τη χρήση του SPSS*. Αθήνα: Τόπος.
- Ryan, S. (2009) *Self and identity in L2 motivation in Japan: The ideal L2 self and Japanese learners of English*. In Z. Dörnyei, Z. & E. Ushioda (Eds.), *Motivation, Language Identity and the L2 Self* (pp. 120-143). Bristol: Multilingual Matters.
- Σκούρτου, Ε. (2011) *Η διγλωσσία στο σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.
- Συκαρά, Γ. (2017) *Κίνητρα και στρατηγικές εκμάθησης των μαθητών της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας*. (Διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών). Διαθέσιμο από τη βάση δεδομένων του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (Κωδ. 40231).
- Schmidt, R., Boraie, D. & Kassabgy, O. (1996) *Foreign language motivation: Internal structure and external connections*. In R. Oxford (Ed.), *Language learning motivation: Pathways to the new century* (Technical Report No. 11, pp. 9-70). Honolulu: University of Hawaii, Second Language Teaching & Curriculum Center.

- Schumann, J.H. (1998) *The neurobiology of affect in language*. Oxford: Blackwell.
- Τσοπάνογλου, Α. (2000) *Μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας και εφαρμογές της στην αξιολόγηση της γλωσσικής κατάρτισης*. Θεσσαλονίκη: Ζήτη.
- Taguchi, T., Magid, M. & Papi, M. (2009) The L2 Motivational Self System among Japanese, Chinese and Iranian learners of English: A comparative study. In Z. Dörnyei, & E. Ushioda (Ed.), *Motivation, Language Identity and the L2 Self* (pp. 66-97). Bristol: Multilingual Matters.
- Tremblay, P. F. & Gardner, R. C. (1995) Expanding the motivation construct in language learning. *Modern Language Journal*, 79, 505-520.
- Williams, M. & Burden, R. (1997) *Psychology for language teachers*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Williams, M., Burden, R. & Lanvers, U. (2002) "French is the language of love and stuff": Student perceptions of issues related to motivation in learning a foreign language. *British Educational Research Journal* 28(4), 503-528.

Ηλεκτρονικές Πηγές

- Gardner, R. C. (2001) Integrative Motivation: Past, Present and Future [on line]. Διαθέσιμο: <http://publish.uwo.ca/~gardner/> [20-08-2012]
- ΕΛΣΤΑΤ (2012) *Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση-Δημοτικά: Μαθητές που διδάσκονται ξένες γλώσσες κατά φύλο, φορέα, ξένη γλώσσα, ΥΠΑ και Νομό – Λήξη σχολικό έτος 2010-2011*, <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SED12/2010>

Παράρτημα

Οι λόγοι που διάλεξες τα γαλλικά ή τα γερμανικά ως 2^η ξένη γλώσσα είναι:

(Σημείωσε έως 6 λόγους με σειρά προτεραιότητας από το 1 έως το 6)

- Ομιλείται σε πολλές χώρες
- Θα σε βοηθήσει να σπουδάσεις
- Θα σε βοηθήσει να βρείς δουλειά
- Είναι μια γλώσσα που σου αρέσει να την ακούς
- Σου αρέσουν τραγούδια και ταινίες σε αυτή τη γλώσσα
- Την προτιμούν οι περισσότεροι φίλοι σου / φίλες σου
- Την μαθαίνεις ήδη σε φροντιστήριο ξένων γλωσσών
- Είναι μια γλώσσα που μοιάζει με την/τις ξένη/ ξένες γλώσσες που ήδη γνωρίζεις
- Είναι μια γλώσσα που γνωρίζει κάποιος από τους γονείς σου
- Έχεις συγγενείς στη χώρα / στις χώρες όπου ομιλείται
- Θέλεις να επισκεφτείς τη χώρα/ τις χώρες όπου ομιλείται
- Σου αρέσει περισσότερο από την άλλη γλώσσα που είχες να επιλέξεις